

Віртуальна книжкова виставка до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту 27 січня

«Голокост : перекажіть це дітям вашим...»

*Пам'ять про Голокост необхідна,
щоб наші діти ніколи не були жертвами,
палачами і байдужими спостерігачами.
І. Бауер*

Лоренс Ріс **ГОЛОКОСТ. Нова історія**

Ця книжка відповідає на два фундаментальні питання про Голокост: як і чому це сталося? Вона ґрунтується не лише на останніх наукових дослідженнях, а й на 25-річних опитуваннях очевидців — тих, хто вижив, і злочинців, які діяли під прикриттям ідеології.

Лоренс Ріс проводить читача від найжахливіших часів Голокосту до останніх днів Третього Рейху. Він детально розглядає політику Гітлера та доводить, що єдиного рішення розпочати Голокост не було — один із найстрашніших злочинів в історії людства був спричинений маленькими кроками і рішеннями, які приймалися нацистами. І хоч найбільша відповідальність за усі жахи того періоду лежить на Гітлерові, автор переконує: винні усі, хто зміг це допустити.

Ігор Щупак

Голокост в Україні : пошуки відповідей на питання історії

Запропонований навчальний посібник складений відповідно до авторської програми з історії Голокосту в Україні з урахуванням положень нової редакції програм з історії України та всесвітньої історії для загальноосвітніх навчальних закладів.

Автор розглядає Голокост на території України в контексті історії України, історії єврейського народу, всесвітньої історії. У книзі згадані важливі історичні події та явища, що позначилися

в майбутньому на міжнаціональних та міжрелігійних стосунках і місці євреїв у цих стосунках. Розглядаючи ключові історичні явища, автор на доступному для учнів рівні намагався

здійснити їх аналіз, звертаючи увагу на соціально-психологічні аспекти історичних проблем та їх відлуння в сьогоденні.

При підготовці посібника автор використовував енциклопедично-довідковий матеріал, монографії, навчальні посібники, а також збірки документів та архівні матеріали, у тому числі із фондів Музею «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні». Автор прагнув, спираючись на викладені факти та зроблені узагальнення, спонукати читачів до пошуку власних відповідей на питання історії.

ГОЛОКОСТ і сучасність. Студії в Україні і світі

Науковий часопис Українського центру вивчення історії Голокосту «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі», що є новим науково-дослідним виданням з проблематики історії українського єврейства в часи нацистської окупації та водночас продовженням традиції, що склалися у науково-педагогічному Бюлетні Центру з однойменною назвою.

Часопис «Голокост і сучасність» має на меті вивчення та поширення інформації про Голокост як одну з найбільших трагедій людства.

У фокусі часопису присутня проблематика історії Голокосту на теренах України, історичні долі українського єврейства в тоталітарні часи ХХ століття.

ЧОРНА КНИГА

Чорна книга – це свідчення про злочинне повсюдне знищення євреїв німецько-фашистськими загарбниками в тимчасово окупованих районах Радянського Союзу та таборах знищення в Польщі під час війни 1941–1945 років

Вперше пропонується український переклад «Чорної книги» – збірки свідчень і документів про Голокост, зібраних Єврейським антифашистським комітетом у роки Другої світової війни. Оригінальний текст книги було набрано 1947 року, однак розгортання антисемітської кампанії в СРСР завадило її публікації. 1980 року збірку вперше видано в Єрусалимі на основі підготовчих матеріалів, виявлених в особистому архіві Іллі Еренбурга його дочкою Іриною. «Це велика удача, що нам вдалося підтримати видавництво "Чорної книги" Гроссмана та Еренбурга українською мовою, – зазначив директор видавничих проєктів Фонду "Меморіал Голокосту "Бабин Яр" Олег Шовенко. – Це був перший проєкт, який одразу після війни документував злочини нацистів проти євреїв на території Радянського Союзу. І він містить важливі факти про ці події. Окрім того, поява такої книги – важлива віха на шляху осмислення трагедії і розповсюдження знання не тільки про факти, а й про сприйняття трагедії її сучасниками».

Укладено за редакції Василя Гроссмана та Іллі Еренбурга.

Бабин Яр: історія і пам'ять

У книзі подається історія трагедії Бабиного Яру та досліджується політика щодо пам'яті про Бабин Яр. Видання стало результатом співпраці науковців із різних галузей знання і різних країн світу - України, Канади, Нідерландів, США, Ізраїлю, Франції, яких поєднало усвідомлення важливості збереження пам'яті про Бабин Яр як символ Голокосту та інших трагедій ХХ століття.

У низці наукових статей автори досліджують різноманітні культурні, політичні й історіографічні аспекти Бабиного Яру, не уникаючи опису запеклих суперечок та незручних питань, що супроводжують процес увічнення пам'яті. У текстах - хвилюючі історії свідків масових страт, а також розповіді письменників, митців, які відчували величезну потребу відобразити у своїй творчості трагедію Бабиного Яру.

Н.В. Горбач та ін.

Голокост : художні виміри української прози

У колективній монографії вперше осмислюються основні віхи і напрямки рецепції Голокосту в українській художній літературі, аналізуються твори письменників ХХ - початку ХХІ ст., у яких розкриваються долі та взаємини людей різних національностей під час Другої світової війни. Акцентовано увагу на тому, що у творах української художньої прози про Шоа трагедія єврейського народу висвітлюється в рідній країні в роки нацистської окупації та ширше. 30 - 50-х років ХХ ст.

Видання розраховано на науковців, студентів та широку читацьку аудиторію.

Тімоті Снайдер

Чорна земля. Голокост як історія і застереження

Ґрунтовне дослідження історика Тімоті Снайдера пропонує новий погляд на великий злочин ХХ століття й водночас розкриває ризики, з якими ми стикаємося в ХХІ столітті. На основі нових джерел із історії Східної Європи і забутих свідчень вцілілих, «Чорна земля» визначає Голокост як подію, яка є нам ближчою і зрозумілішою, ніж здається на перший погляд.

На думку Снайдера, Голокост постав в уяві Гітлера як стратегія відновлення балансу на планеті та отримання необхідних німцям ресурсів через ліквідацію євреїв. Україна, за «Чорною землею», не опинилася на марґінесі географії Голокосту, а стала її центром. Вона і є та «чорна земля», де «остаточне розв'язання» єврейського питання набуло таких жахливих форм і призвело до реалізації ідеї «життєвого простору» Гітлера.

Назва «Чорна земля» (Black Earth) має подвійне значення: з одного боку, йдеться про чорнозем із прямою відсилкою до України та плодючих ґрунтів загалом, з іншого ж боку - про планету Земля, що занурюється в темряву.

У своїй книзі Снайдер наголошує на необхідності переосмислити уроки Голокосту. Адже, не зрозумівши уроків минулого, ми ставимо під загрозу майбутнє.

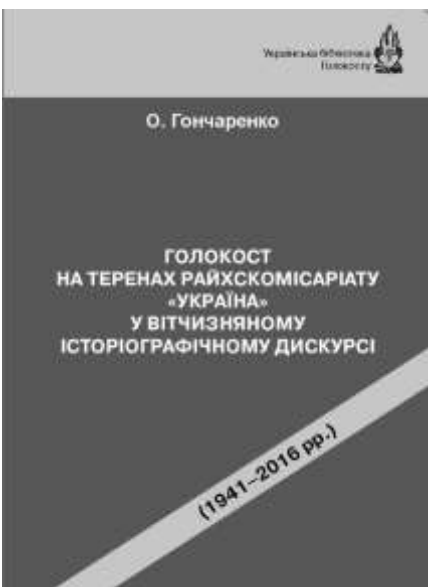

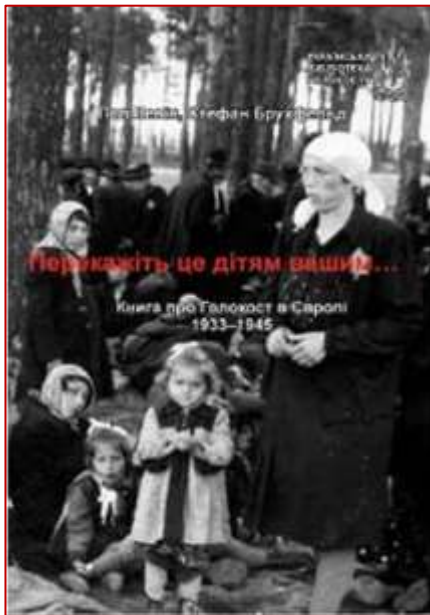
О. Гончаренко

Голокост на теренах райхскомісаріату "Україна" у Вітчизняному історіографічному дискурсі (1941-2016 рр.): монографія

У монографії зроблено спробу проаналізувати досягнення українських істориків у сфері вивчення історії Голокосту. Автор зупиняється на оцінці досягнень дослідників, які вивчали нацистський геноцид євреїв на теренах Райхскомісаріату «Україна» – найбільшого із нацистських окупаційних адміністративних утворень. Велику увагу приділено з'ясуванню відображення широкого спектру українсько-єврейських відносин у добу Голокосту. Напрацювання автора дають змогу зорієнтуватися у великому масиві праць з історії Голокосту, які наявні у сучасній українській історіографії.

Книга адресована фахівцям-історикам, аспірантам, студентам і всім, хто цікавиться українською історіографією, історією Другої світової війни і Голокосту.

Пол Левін, Стефан Брухфельд
Перекажіть це дітям вашим...
Книга про Голокост в Європі 1933-1945

У 1998 році колишній прем'єр-міністр Швеції Йоран Перссон розпочав загальнонаціональну інформаційну кампанію з історії Голокосту «Жива історія». Книга Стефана Брухвельда і Пола Левіна стала центральною частиною цього проекту.

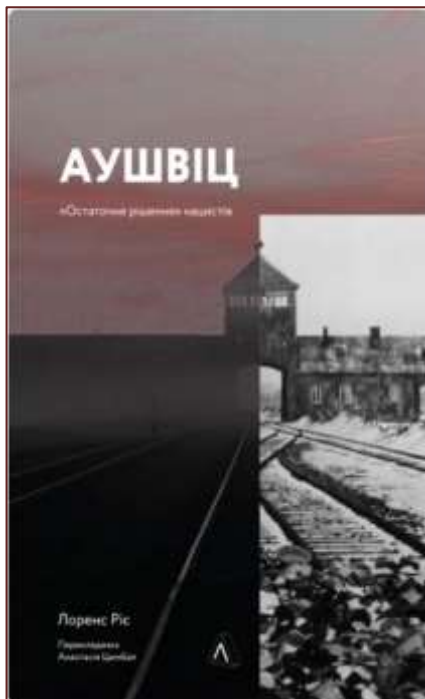
Автори періодично оновлюють книгу відповідно до найновіших міжнародних досліджень. Створюючи її, вони прагнули об'єктивно описати масштабні та епохальні історичні події, зосереджуючись на фактах та поєднуючи висновки величезної кількості досліджень з долями людей.

Доріс Л. Берген
Війна та геноцид. Коротка історія Голокосту

Доріс Леанна Берген — канадський академік та історик Голокосту. Берген має німецьке та українське походження. Члени її сім'ї в Європі стали свідками Голокосту.

Досліджуючи одну з визначальних подій ХХ століття, Доріс Л. Берген розглядає Голокост у його історичному, політичному, соціальному, культурному та воєнному контекстах. На відміну від багатьох інших підходів до вивчення Голокосту, в цьому виданні розглядаються переслідування не лише євреїв, але й інших груп, що постраждали від нацистів: роми, гомосексуали, поляки, радянські військовополонені, люди з інвалідністю та інші групи, визнані небажаними. Доріс Л. Берген аналізує дві взаємопов'язані цілі, які рухали нацистську програму завоювання та геноциду — очищення так званої арійської раси та розширення її життєвого простору — та обговорює, як ці цілі вплинули на перебіг Другої світової війни. Авторка залучає численні свідчення злочинців, жертв та свідків. Книга є актуальною та суспільно важливою.

Лоренс Ріс
АУШВІЦ. Остаточне рішення нацистів

Аушвіц - місце одного із найжорстокіших злочинів людства. Про кількість загиблих у «таборі смерті» досі сперечаються історики - на Нюрнберзькому процесі озвучили жахливу цифру 4 мільйони. Через знищення частини документів його історія не досліджена повністю, хоч із часу звільнення в'язнів концтабору минуло понад 75 років.

Для створення книжки Лоренс Ріс взяв близько 100 унікальних інтерв'ю в очевидців подій. Завдяки розмовам із вцілілими колишніми в'язнями, наглядачами-злочинцями й вивченню архівних матеріалів автор дає вичерпну картину того, що діялося в «таборі смерті». Ріс доводить, що Аушвіц ніколи не замислювався для знищення євреїв, а «остаточне рішення щодо єврейського питання» ніколи не вважалося єдиним його завданням - хоча згодом саме ці два пункти стали його метою існування.

Книжка «Аушвіц» не тільки дозволяє нам побачити жахливу мініатюру ідеального суспільства з погляду нацизму, а й дає шанс зрозуміти людську природу в екстремальних умовах. А завдяки цьому усвідомленню ми зможемо багато чого зрозуміти й про себе.

Антоніо Ітурбе
Бібліотекарка з Аушвіцу

Неймовірна історія дівчини, яка ризикувала життям, щоб зберегти магію книг під час Голокосту, заснована на реальній історії Діти Адлерової — реальної ув'язненої Аушвіцу.

Це неймовірно потужна і тривожна історія, яка виводить на передній план силу книг і невгамовну волю людей в умовах найстрашнішого зла.

Чотирнадцятирічна Діта — одна з багатьох в'язнів Аушвіці. Вирвана разом з батьками з Терезинського гетто у Празі, дівчина пристосовується до постійного насильства і жорстокості у таборі.

Та одного разу інший в'язень Фредді Гірш просить Діту взяти на себе відповідальність за вісім дорогоцінних книжок, які вдалося вберегти попри постійні обшуки. Так вона стає бібліотекаркою Аушвіцу.

Ця приголомшлива історія — ода сміливості і любові до книжок. Вона демонструє, що навіть у найтемніші часи можна знайти сенс, який міцно триматиме тебе за життя і подарує надію на виживання.

Написана на основі реальної історії, відкриває несподівану сторону життя в Аушвіці — бібліотеку в'язнів, яка складалася усього з восьми книжок, але вартувала набагато більше, ніж найбільші бібліотеки у світі.

Джон Бойн
Хлопчик у смугастій піжамі

Один із найвідоміших романів про Голокост

Берлін, 1942 рік. Бруно повертається зі школи додому і виявляє, що його речі пакують у коробки. Виявляється, батька підвищили по службі і його сім'я має переїхати в новий будинок далеко від дому. Тут немає з ким гратися і дуже нудно. Високий паркан тягнеться, скільки сягає око, і відрізає його від незнайомих людей на відстані.

Але Бруно прагне бути дослідником і вирішує знайти пригоди навіть у цьому безлюдному, на перший погляд, місці. Оглядаючи нові для себе території, він зустрічає іншого хлопчика, чие життя та обставини дуже відрізняються від його власного. І ця зустріч призводить до дружби, яку розділяє колючий дріт. Зрештою, не лише він.

Художня спроба відрефлексувати жахливу реальність Голокосту, яка стала справжньою класикою серед книжок на цю тему.

Події у творі відображені очима дітей, що створює приголомшливу, подекуди наївну, але дуже чесну оповідь.

За романом був знятий однойменний повнометражний фільм Мігапах, який розійшовся тиражем понад одинадцять мільйонів копій по всьому світу.

Томас Кінлілі
Список Шиндлера

Світовий бестселер.

Роман-лауреат Букерівської премії (1982) заснований на реальних подіях і розповідає про особистий подвиг німецького промисловця Оскара Шиндлера. Він, ризикуючи не просто репутацією та добробутом, урятував від болісної смерті в таборах близько 1200 євреїв. Ставши свідком розгрому Краківського гетто, він починає розуміти, які нелюдські злочини творить режим, і вирішує ховати євреїв на своєму заводі. А коли через наближення Червоної армії почалися масові знищення ув'язнених у концтаборах, Шиндлеру вдалося вивести більше тисячі людей до Моравії.

У 1967 році Оскар Шиндлер отримав нагороду Ізраїльського меморіалу пам'яті жертв Голокосту і був визнаний гідним носити ім'я Праведник Миру. Саме за цим твором Спілберг зняв свій знаменитий «Список Шиндлера», який отримав 7 Оскарів.

Історія і уроки Голокосту. Збірник науково-дослідних учнівських робіт

Пропоноване видання є спеціальним випуском наукового часопису «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі». Цей випуск присвячено 10-му Всеукраїнському конкурсу учнівських робіт «Історія та уроки Голокосту» (2009-2010 рр.): що є одним з найважливіших освітянських щорічних заходів Українського центру вивчення історії Голокосту. Видання являє собою збірник конкурсних науково-дослідних учнівських робіт за останні три роки (2006-2009 рр.). Це шкільні роботи, які були відзначені призовими місцями на конкурсах. До випуску увійшли повні тексти 16 кращих учнівських робіт, що були захищені на трьох останніх конкурсах та отримали найвищу оцінку журі (1-3 місяця).

Роботи молодих дослідників присвячені різноманітним аспектам історичної долі українського єврейства в роки Другої світової війни, історії Голокосту на теренах України. Пропоноване видання буде важливим та корисним передовсім для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів України, які цікавляться історією ХХ століття та планують брати участь в учнівських конкурсах, присвячених історії Голокосту, а також усім небайдужим до цієї теми.

Щоденник Анни Франк

«Щоденник Анни Франк» («Щоденник», «Сховище. Щоденник у листах») — записи нідерландською мовою, які вела єврейська дівчинка Анна Франк з 12 червня 1942 по 1 серпня 1944 року в період нацистської окупації Нідерландів. З початку 1944 року Франк почала літературно обробляти свої записи, сподіваючись на публікацію щоденника після звільнення Нідерландів, проте ця робота залишилася незавершеною. Останній запис у щоденнику датований 1 серпня 1944 року. А через три дні гестапо заарештувало всіх, хто ховались в притулку. Анна Франк померла в концтаборі Берген-Бельзен. Протягом двох років в підпіллі Франк писала у своєму щоденнику про події в їхньому «Притулку», а також про власні почуття і думки. Крім того, дівчина почала писати короткі оповідання а також цитувала уривки прочитаних книг. Дівчинка мріяла стати відомою журналісткою або письменницею. Її батько, єдиний хто пережив нацистський терор, посприяв публікації її щоденника в липні 1947 року. Зараз «Щоденник Анни Франк» перекладений на більше, ніж 60 мов світу. Найновіший переклад українською Ярослава Мишанича.

Майкл Грюнбаума, Тодд Хасак-Лові А десь ще сонячно

Видання надруковано за кошти гранту інституційної підтримки. Голокост... Гоніння й винищення євреїв фашистами під час Другої світової війни... У цій книзі описуються події очима Майкла Грюнбаума — єврейського підлітка з Праги. Він утратив батька, але сам дивом вижив. Сперш; життя у пражському гетто, потім — у концтаборі в Терезіні.

Йому з сестрою пощастило вижити. Їм кілька разів удавалося уникати транспортування до Освенцима, де на хлопчика й сестру чекала смерть. Але так пощастило небагатьом...

Жанна Ковба
Людяність у безодні пекла

На матеріалах архівних джерел, мемуарів, записаних авторкою усних спогадів корінних галичан: українців, поляків, євреїв – свідків подій, розглянуті соціальні, економічні умови життя трьох народів у міжвоєнні роки, в час Другої світової війни. Основна увага приділялася поведінці місцевого населення в роки так званого «остаточного розв'язання єврейського питання».

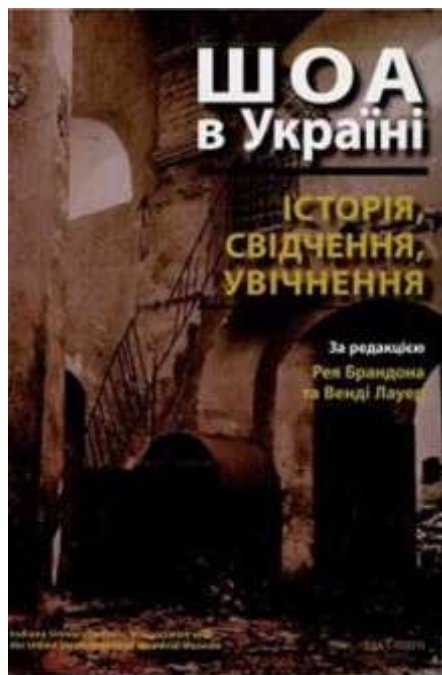
Вперше публікуються імена галичан: поляків та українців, котрі були знищені фашистами за допомогу євреям. Більш повно, ніж у попередників, представлено дані про галичан - Праведників народів світу.

Становить інтерес для істориків, соціологів, українознавців, тих, хто цікавиться історією, сучасністю, перспективою міжнаціональних взаємин.

Ханна Арендт
Банальність зла

Книга Ханни Арендт - одного з найвидатніших мислителів ХХ століття - написана за матеріалами судового процесу над нацистським лідером Адольфом Айхманом 1961 р. Висвітлюючи роль Айхмана в Остаточному Розв'язанні єврейського питання, дослідниця детально аналізує події, що відбувались під час Голокосту в різних країнах Європи. Авторитетна та вражаюча розповідь Ханни Арендт вперше з'явилась у вигляді серії статей в газеті New Yorker у 1963 році та збурила хвилю дискусій серед інтелектуалів США та Європи. У книзі є післямова, написана авторкою у відповідь на палкі суперечки, що довгий час точились навколо видання, після його першої публікації. Книгу відкриває передмова відомого ізраїльського журналіста та публіциста Амоса Елона.

Рей Брандон, Венді Лауер
Шоа в Україні: історія, свідчення, увічнення

Напередодні нацистського вторгнення в СРСР українська земля була одним із найважливіших центрів єврейського життя, але між 1941 і 1944 роками тут було вбито близько 1,4 мільйона євреїв. Цей трагічний період історії й досі недостатньо вивчений. Книга «Шоа в Україні» - це ще один крок у дослідженні вченими Катастрофи східноєвропейського єврейства в роки Другої світової війни.

Книга стала результатом осмислення архівних джерел колишнього Радянського Союзу відомими дослідниками Голокосту з різних країн світу: Андрей Анґрік (Німеччина), Омер Бартов (США), Карел Беркгоф (Нідерланди), Рей Брандон (Німеччина), Мартін Дін (США), Денніс Делетант (Великобританія), Франк Гольчевський (Німеччина), Олександр Круглов (Україна), Венді Лауер (США), Дітер Поль (Німеччина), Тімоті Снайдер (США).

Борис Забарко
Ми хотіли жити... В 2 т.

У книзі зібрані спогади колишніх в'язнів нацистських концтаборів і гетто, людей, які пережили небачену в історії Катастрофу. Це — документальні свідчення про долю українського єврейства в роки Другої світової війни, про відносини між євреями і неєвреями — байдужими спостерігачами, колаборантами і благородними та сміливими людьми, завдяки яким вижили герої книги. Ці спогади — не тільки частинки пам'яті народу, вони мають наукове і виховне значення як пам'ять історії.

Віктор Франкл
Людина в пошуках справжнього сенсу

Три роки ув'язнення в концентраційних таборах Дахау і Освенцимі, голод., приниження, нелюдська жорстокість та страждання — не кожен зміг вижити в таких умовах, а написати про свій досвід життєстверджуючий твір наважився лише Віктор Франкл, австрійський психолог і філософ, засновник логотерапії.

«Людина у пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі» розійшлась накладом в 10 мільйонів екземплярів і переведена на 24 мови світу. Книга складається з двох частин: власне ув'язнення, опис життя в концтаборі та роз'яснення, спостереження та виведення нового психіатричного методу — логотерапії і введення поняття проактивності.

Згідно його теорій між подіями, які випали на долю людини, і її ставлення до них лежить вільна воля. Інакше кажучи, ми самі вибираємо, як відноситись до свого життя і оточуючого світу. Сучасна психіатрія й досі спирається на тези, виведені Франклом, і визнає величезний внесок в пошук сенсу і мотивацію людського існування.

Едіт Егер
Вибір

Едіт Ева Егер - психотерапевтка, авторка світового бестселера «Вибір» та книжки «Дар». Народжена в Угорщині, в родині євреїв. Зараз живе в США.

«Якщо я виживу сьогодні, то завтра я буду вільна»

«Вибір» — це мемуари докторки Едіт Еви Егер, які складаються з двох частин: концентраційний табір та життя після нього. Едіт розповідає про те, як її досвід перебування в таборі смерті, втрата близьких та рідних людей відкрили їй шлях до вивчення психології де зціленням була концентрація на внутрішній духовності кожної людини.

1944 року після того, як Угорщину захопили нацисти Едіт разом з батьками відправлено до Аушвіцу. Табору смерті. Батьків було вбито, коли дівчинці було шістнадцять, а на долю Едіт випало пройти випробування концентраційним табором.

Зараз дев'яносторічна докторка Егер проводить практику з клінічної психології, читає лекції та консультує армію й військово-морські сили США у питаннях тренування стійкості та лікування посттравматичного досвіду.

Книжка про свободу, яку ми можемо тримати в себе в голові, ту, яку неможливо відібрати чи зламати.

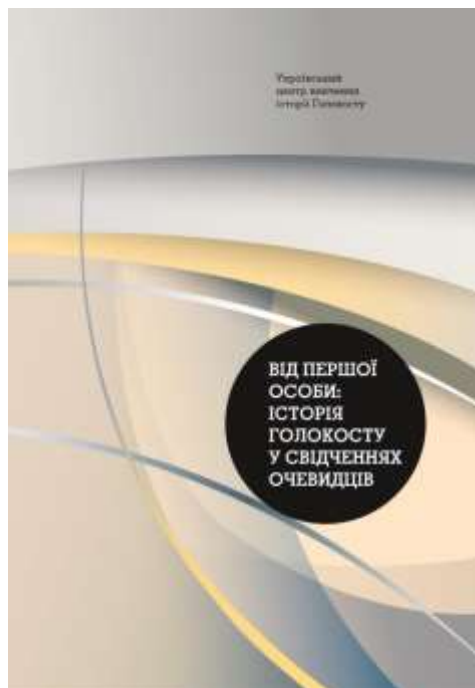
Наставником Едіт був Віктор Франкл, який відіграв важливу роль у професійному та творчому становленні авторки.

Зигмунд Бауман Модерність і Голокост

Книга відомого соціолога та філософа Зигмунта Баумана «Модерність і Голокост» посіла особливе місце серед численних праць про трагедію європейського єврейства. Автор послідовно спростовує тезу про те, що цей геноцид був проявом крижкості цивілізації, натомість пропонує подивитися на Голокост як на свідчення її потужного потенціалу. Автор демонструє, що коріння геноциду сягає самої природи модерності, важливими ознаками якої є націоналізм, конструювання штучного соціального порядку, раціональне бюрократичне управління тощо. Автор відмовляється обмежувати вивчення та осмислення Голокосту рамками єврейської історії, водночас пропонує глибокий аналіз аспектів, що мають «модерний присмак» та вирізняють цей геноцид з-поміж інших. На думку Зигмунта Баумана, «Голокост був законним мешканцем дому, що зветься модерністю».

Навчальний посібник

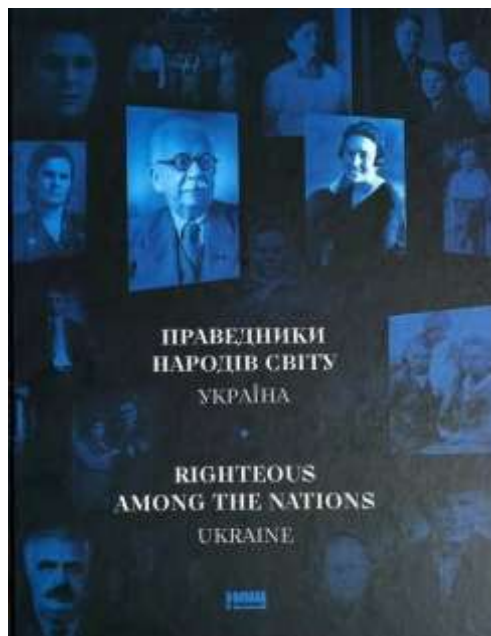
Від першої особи: історія Голокосту у свідченнях очевидців

«Від першої особи: історія Голокосту у свідченнях очевидців» – це матеріали, які стали частиною освітніх заходів проекту «Захистимо пам'ять: захист та меморіалізація місць масових поховань євреїв України часів Другої світової війни».

Посібник має на меті зосередити увагу вчителів та учнів на використанні текстових уривків свідчень очевидців для вивчення місцевої історії, проблемному підході до організації навчання з історії Голокосту та під час проведення позакласних заходів зі вшанування пам'яті про загиблих співгромадян.

Видання містить короткі методичні рекомендації, тексти свідчень очевидців Голокосту, проблемні блоки запитань для обговорення.

Видання здійснено за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини.

Праведники народів світу. Україна

Книга «Праведники народів світу. Україна» створена для увічнення пам'яті про шість мільйонів жертв Голокосту і зокрема про півтора мільйона євреїв, страчених на території сучасної України.

Трагедія Голокосту у книзі розкривається через історії порятунку євреїв, повні драматизму і пов'язані з безпосередньою небезпекою для життя тих, хто наважувався цю допомогу надавати — Праведників народів світу. Цим почесним званням Комісія з питань Праведників народів світу від імені ізраїльського Меморіального комплексу історії Голокосту Яд Вашем та Держави Ізраїль вже нагородила 27 000 осіб.

Книга містить окремі історії українських Праведників народів світу з їхніми фото, а також їх повний перелік.